

Explaining the foundations of the power of the Islamic revolution in the continuation of the revolution process From the point of view of Imam Khomeini (RA) and Supreme Leader

Hossein Gorjipour

PhD in Public Administration, Bo Ali Sina University, Hamadan, Iran.

h.gorjipour@basu.ac.ir

 0000-0001-7216-6710

Abstract

The purpose of the research is to answer the question, what are the foundations of the power of the Islamic revolution in the continuation of the revolution process from the perspective of Imam Khomeini (RA) and the Supreme Leader?

Research method: Studying the statements of Imam Khomeini (RA) and Supreme Leader by using the documentary qualitative method and using the flash technique to answer the research question.

Findings of the research: From the point of view of the Imams of the Islamic Revolution, the elements of the religious faith of the people and the level of people's presence and support for the Islamic Revolution are the two main pillars of the power of the Islamic Revolution.

Research results: From the point of view of the Imams of the Islamic Revolution, there are factors that are effective in strengthening the foundations of the power of the Islamic Revolution, and attention to them provides the basis for the growth and strengthening of the foundations of the power of the Islamic Revolution, and on the other hand, neglecting these factors along with the strategies of the enemies of the Islamic Revolution to weaken the two foundations of faith People's religiosity and people's lack of support for the Islamic Revolution creates grounds for stopping the movement of the Islamic Revolution and not realizing the ideals and goals of the revolution based on the processual theory of the Islamic Revolution.

Keywords: Islamic Revolution, Revolution process, Foundations of power, Religious faith, People.

مقاله پژوهشی

تبیین پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی در استمرار فرایند انقلاب از منظر امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) و آیت‌الله خامنه‌ای

حسین گرجی پور

دکتری مدیریت دولتی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

h.gorzjipour@basu.ac.ir

0000-0001-7216-6710

چکیده:

پاسخ به این سؤال است که پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی در استمرار فرایند انقلاب از منظر امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) و مقام معظم رهبری چه هستند؟ هدف پژوهش حاضر است که محقق با روش مطالعه بیانات امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) و مقام معظم رهبری با بهره‌گیری از روش کیفی اسنادی و استفاده از فیش‌برداری برای پاسخ به سؤال پژوهش اقدام کرده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد از منظر امامین انقلاب اسلامی، عناصر ایمان دینی مردم و میزان حضور در صحنه و پشتیبانی مردم از انقلاب اسلامی، دو پایه اصلی قدرت انقلاب اسلامی است. همچنین از دیدگاه امامین انقلاب اسلامی عواملی در تقویت پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی تأثیرگذارند که اهتمام به آن‌ها زمینه رشد و تقویت پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی را فراهم می‌کند و از سوی دیگر بی‌توجهی به این عوامل در کنار راهبردهای دشمنان انقلاب اسلامی برای تضعیف دو پایه ایمان دینی مردم و عدم پشتیبانی مردم از انقلاب اسلامی، زمینه‌های توقف حرکت انقلاب اسلامی و محقق نشدن آرمان‌ها و هدف‌های انقلاب بر مبنای نظریه فرایندی انقلاب اسلامی را ایجاد می‌کند.

واژگان اصلی: انقلاب اسلامی، فرایند انقلاب، پایه‌های قدرت، ایمان دینی، مردم، سیدروح‌الله خمینی، سیدعلی خامنه‌ای.

دسترسی به مقالات نشریه علمی مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی (Open Access) است.

نشریه علمی «مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی» تحت مجوز بین‌المللی CC BY 4.0

Doi: 10.22034/IRSJ.2024.454094.1051

مسئولیت مقاله از نظر محتوای علمی و نظرهای مطرح‌شده در متن آن، به عهده نویسندگان و یا نویسنده مسئول مقاله می‌باشد و مورد تأیید / عدم تأیید صاحب امتیاز نشریه مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی نمی‌باشد.

مقدمه

ایجاد انقلاب، تنها یکی از مراحل موفقیت در تغییر نظام حاکم است که مهم‌تر از آن، میزان تحقق هدف‌ها و آرمان‌های انقلاب، پس از پیروزی است؛ بنابراین، موفقیت یک انقلاب را نباید تنها بر ایجاد و پیروزی آن دانست بلکه باید با توجه به یک فرایند، مراحل تکاملی و تعامل‌های پسانقلابی به‌سوی تحقق هدف‌ها و آرمان‌ها بررسی شود. انقلاب اسلامی ایران که به تعبیر آیت‌الله خامنه‌ای؛ تجدیدکننده مضامین بعثت همچون؛ مبارزه با سلطه، ظلم و فساد، پایبندی به اصول عالی انسانیت و عدالت اجتماعی، طرفداری از محرومان و مستضعفان است (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۹۹)، از این قاعده مستثنی نبوده و نیست. در تحلیل فرایندی انقلاب اسلامی، بسیاری از نظریه‌پردازان نظریه‌های مختلفی را ارائه کرده‌اند که تعداد مراحل و اجزاء مختلفی را برای فرایند انقلاب معرفی می‌کنند. این نظریه‌ها به شکل‌های مختلفی به فرایند تاریخی و اجتماعی انقلاب اسلامی نگاه می‌کند. برخی نظریه‌پردازان به سه مرحله اصلی ایجاد انقلاب، استقرار انقلاب و ایجاد تمدن اسلامی، تمرکز می‌کنند و برخی دیگر؛ به چهار مرحله ایجاد انقلاب سیاسی، ایجاد انقلاب فرهنگی، ایجاد انقلاب اقتصادی و ایجاد تمدن اسلامی توجه دارند (مشکانی سبزواری، ۱۳۹۲: ۵۱). همچنین آیت‌الله خامنه‌ای نیز در دیدار با دانشجویان استان کرمانشاه (۱۳۹۰)، پنج مرحله ایجاد انقلاب اسلامی، ایجاد نظام اسلامی، ایجاد دولت اسلامی، ایجاد جامعه اسلامی و ایجاد تمدن اسلامی را به‌عنوان فرایند انقلاب اسلامی معرفی نموده‌اند که نمایانگر مسیر و تکامل انقلاب اسلامی در جهت تحقق اهداف اسلامی و تمدن اسلامی است. فارغ از دسته‌بندی و نظریه‌های فرایندی در انقلاب اسلامی و میزان تحقق هرکدام از مراحل، می‌توان ادعا نمود که توان و پایه‌های قدرت در یک انقلاب، نه‌تنها در ایجاد و پیروزی آن بلکه در پایداری و موفقیت آن برای طی نمودن فرایند انقلاب، نقش مهمی دارد، به‌نحوی که با تقویت و توانمندسازی آن‌ها، می‌توان در مقابله با چالش‌ها و تهدیدهای بالقوه و بالفعل پیش‌روی انقلاب، موفق عمل نمود و هر مقدار، پایه‌های قدرت انقلاب، دچار ضعف شود، ماندگاری انقلاب در معرض آسیب قرار می‌گیرد. بدین‌سان، بررسی و پاسخ به سؤال‌هایی ازجمله: پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی کدامند؟ و عوامل اثرگذار در تقویت پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی کدام‌اند؟ موضوع‌هایی قابل‌بحث و حائز

اهمیت می‌شوند. با وجود این، برای شناخت پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی، رجوع به دیدگاه امامین انقلاب اسلامی، معیار ارزنده‌ای برای فهم کاربردی از پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی است، چراکه آن‌ها به‌عنوان راهبران انقلاب، شناخت دقیق و جامعی از عناصر و پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی دارند و اهتمام به آنچه امامین انقلاب اسلامی به‌عنوان پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی معرفی می‌کنند، می‌تواند در ایجاد تعهد به اصول انقلابی و تحقق اهداف انقلاب و در نهایت پایداری و پیشرفت انقلاب کمک نماید. براین اساس، در جستار حاضر تلاش شده است با استفاده از روش اسنادی و بهره‌گیری از روش فیش‌برداری، با بازخوانی و مطالعه نظام‌مند بیانات امامین انقلاب اسلامی، در گام نخست، پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی شناخته شوند و در گام بعدی، به‌منظور تبیین پایه‌های قدرت، عوامل مؤثر در تقویت و یا تضعیف آنان، کشف، استخراج و طبقه‌بندی گردد.

۱. پیشینه پژوهش

تحقق فرایند انقلاب اسلامی، می‌تواند معلول علت‌های گوناگونی باشد که پژوهش حاضر به‌دنبال بررسی تأثیر پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی برای تسریع در فرایند انقلاب اسلامی است. بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که پژوهش خاصی به بررسی و شناخت پایه‌های قدرت در انقلاب اسلامی از منظر امامین انقلاب اسلامی که در پیمایش فرایند انقلاب اثرگذار است، صورت نپذیرفته است بلکه پژوهش‌هایی با محوریت فرایند انقلاب اسلامی، چالش‌های آینده انقلاب اسلامی و قدرت جمهوری اسلامی که می‌تواند مرتبط با موضوع پژوهش حاضر باشد، انجام پذیرفته است؛ به‌طورنمونه، قربی (۱۴۰۲)، در پژوهشی با عنوان «نظریه فرایندی تکامل انقلاب اسلامی؛ الگوها و ویژگی‌ها (از تکوین انقلاب تا مرحله توسعه تمدنی انقلاب)»، الگوهای مختلف مطرح‌شده در زمینه فرایندهای انقلاب را مورد مذاقه قرار داده و الگوی مطلوب فرایند انقلاب اسلام بر پایه نظریه پنج‌مرحله‌ای ارائه‌شده از سوی آیت‌الله خامنه‌ای می‌داند. عباس‌تبار (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان «چشم‌انداز انقلاب اسلامی در تحقق تمدن نوین اسلامی-ایرانی»، بیان می‌کند که انقلاب اسلامی به جهت برخورداری از ماهیت دینی و بصیرت مردمی، وجود شخصیت‌های سیاسی مذهبی راهبر، گام‌های مؤثری در مسیر تمدن‌سازی نوین، متناسب با ساخت‌ویافت ذهنی و عینی اسلام و ایران برداشته و چشم‌انداز آینده‌ای آن را نیز هموار نموده است که فقدان هرکدام عاملی برای توقف انقلاب اسلامی در مسیر رسیدن به

تمدن اسلامی است. بشیر و غیائی (۱۳۹۹)، در پژوهشی با عنوان «چالش‌های تمدنی پیش‌روی انقلاب اسلامی ایران»، بسط اجتماعی عقلانیت انقلابی، تربیت نیروی انسانی طراز تمدن نوین اسلامی، تحول در علوم انسانی و تعالی الگوی مدیریت، اصلاح سبک زندگی و افزایش تعاملات میان فرهنگی را از مهم‌ترین الزام‌های تحقق تمدن نوین اسلامی دانسته و عدم توجه به آن‌ها را، چالش‌های اساسی سیورورت تمدنی انقلاب اسلامی می‌دانند. رضایی و پرتو (۱۳۹۹)، در پژوهشی با عنوان «معرفی ابعاد پنج‌گانه قدرت جمهوری اسلامی با بهره‌گیری از رویکرد نظری «بارنت و دیوال» به مفهوم قدرت»، بیان داشتند که قدرت معنوی که عناصری همچون توکل، استقامت، اعتقاد به مدد‌های غیبی، شهادت‌طلبی، صبر، توسل به ائمه اطهار را در خود دارد و قدرت اجباری (قدرت نظامی)، قدرت نهادی (راه‌اندازی محور مقاومت) و قدرت گفت‌وگویی را از دیگر وجوه قدرت انقلاب اسلامی است. جعفری (۱۳۹۶)، در پژوهشی با عنوان «اصول بنیادین و الزامات راهبردی استحکام ساخت درونی قدرت نظام از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای»، بیان داشت که ساخت درونی قدرت نظام با تکیه بر اصولی چون کرامت انسانی، عدالت و برابری، محبت و مهرورزی، سهم‌کردن مردم در امور جامعه و اتخاذ راهبردهایی چون تقویت ایمان و معنویت، تعمیق بصیرت، ارتقای توانمندی‌ها و آمادگی‌های دفاعی، شناخت دشمن، اقتصاد مقاومتی و جهاد علمی و فناورانه مستحکم خواهد شد. نگارش (۱۳۹۵)، در پژوهشی با عنوان «معنویت‌های نوپدید و چالش‌های آینده انقلاب اسلامی»، رشد و تکثیر معنویت‌های نوپدید برگرفته از مبانی نظام لیبرال‌دموکراسی به‌دنبال سکولاریزه نمودن معنویت دینی منبعث از انقلاب اسلامی را چالش پیش‌روی انقلاب اسلامی معرفی می‌کند. صالحی و مشتاقی (۱۳۹۲)، در پژوهشی با عنوان «بررسی تطبیقی مبادی و مبانی قدرت در اندیشه سیاسی اسلام و غرب (مطالعه موردی اندیشه سیاسی رهبران انقلاب اسلامی)»، بیان داشتند که جنبه‌های بارزی همچون غایت‌گرایی، تکلیف‌محوری، ظلم‌ستیزی و در تعریف قدرت از دیدگاه رهبران انقلاب اسلامی مورد توجه است. متقی (۱۳۹۲)، در پژوهشی با عنوان «تحلیل ژئوپلیتیکی مؤلفه‌های قدرت انقلاب اسلامی در جهان اسلام»، دو دسته: مؤلفه مادی، شامل موقعیت ژئوپلیتیکی، ذخایر انرژی و مؤلفه معنایی، شامل بهره‌گیری از مفاهیم اسلامی در سیاست داخلی و خارجی را به‌عنوان عناصر قدرت در انقلاب اسلامی معرفی نموده است.

۲. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی، و از نظر رویکرد از جمله پژوهش‌های کیفی است که از روش کیفی مطالعه اسنادی و استفاده از روش فیش‌برداری بهره گرفته است.

جدول (۱): مراحل روش اسنادی و شرح اقدام در پژوهش حاضر

شرح اقدام	مراحل
پژوهشگر، هدف پژوهش را پاسخگویی به دو سؤال قرار داده است: سؤال اصلی: پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی از منظر امامین انقلاب اسلامی چه هستند؟ سؤال فرعی: عوامل مؤثر در تقویت و یا تضعیف پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی از منظر امامین انقلاب چه هستند؟	انتخاب موضوع، تعیین اهداف و سؤال‌ها
پژوهشگر منابع اصلی مرتبط با موضوع را بیانات امامین انقلاب اسلامی در انتخاب نموده و با بررسی بایگانی مجلات علمی، مطالب مرتبط، به بررسی و مطالعه پیشینه پژوهش پرداخته است.	بررسی‌های اکتشافی و پیشینه پژوهش
پژوهشگر رهیافت نظری خود نسبت به موضوع پژوهش برای جهت‌دهی درست به مسیر مطالعه و پژوهش را منطبق بر مواضع مطالعاتی قرار داده است.	انتخاب رویکرد نظری
پژوهشگر بر مبنای معیارهای چهارگانه (Scott, 1990): داشتن اصالت، اعتبار، نمایان بودن و معنادار بودن، منبع اصیل بیانات امامین انقلاب اسلامی ایران را برای پاسخگویی به سؤال پژوهش، انتخاب نموده است.	جمع‌آوری منابع و روش بررسی منابع
پژوهشگر برای بازخوانی بیانات از منابع مطالعاتی، با روش فیش‌برداری و همچنین مرور نظام‌مند، به شناسایی دقیق و منظم برای استخراج داده‌های موردنیاز پرداخته و با طبقه‌بندی آنها، شاخص‌های مرتبط برای پاسخگویی به سؤال‌های پژوهش را استخراج نموده است.	انتخاب روش بازخوانی متون و منابع مطالعاتی
پژوهشگر با انتخاب مرتبط‌ترین مطالب، اقدام به پالایش و تقییح پیرامون موضوع پژوهش پرداخته و با بازخوانی چندباره نسبت به عنوان‌بندی‌ها در پژوهش، پاسخ‌های اکتشافی را گزارش نموده است.	پردازش، نگارش و گزارش پژوهش

منبع: (صادقی فسایی و عرفان‌منش، ۱۳۹۴)

۳. پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی

انقلاب اسلامی با ارائه الگوی تازه در برابر تفکر لیبرالی و کمونیستی حاکم بر جهان معاصر

در دهه هفتاد میلادی، هویتی مستقل و مبتنی بر گفتمان اسلامی، در قالب نظام جمهوری اسلامی معرفی کرد. طبعاً، موفقیت نظام‌های حکمرانی به پایه‌هایی که قدرت انقلاب را شکل می‌دهد، بستگی دارد و این امر برای انقلاب اسلامی نیز جاری است. در مرور بیانات امامین انقلاب اسلامی با هدف پاسخگویی به سؤال‌های پژوهش، تلاش شد تا بیاناتی که معرفی عوامل مؤثر در ایجاد و استمرار انقلاب اسلامی اشاره شده است، موردنظر باشد تا از طریق کاوش در آن‌ها، پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی شناسایی شود؛ زیرا استمرار انقلاب اسلامی لازمه حرکت در فرایند انقلاب اسلامی و طی نمودن مراحل آن است و چنانچه انقلاب استمراری نداشته باشد، عملاً فرایند انقلاب اسلامی متوقف خواهد شد.

جدول (۲): نمونه بیانات امامین انقلاب اسلامی به منظور کشف پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی

بیانات	منبع
ایمان دینی مردم	<p>رمز پیروزی ایمان بود. آن وحدت کلمه را ایمان آورد. ایمان، وحدت کلمه آورد که سرتاسر یک مملکت، همه باهم، همه باهم، فریاد زدند و یک مطلب خواستند. اجتماع کردند. این رمز را حفظ کنید.</p> <p>باید همه متذکر این معنا باشند که این پیروزی انقلاب ما پیروزی [ای] بود که به برکت اسلام و گرایش به اسلام و با فریاد «الله اکبر» این پیروزی به دست آمد.</p> <p>شما گمان نکنید که قدرت نظامی شمارا نگه داشته است، قدرت ایمان شمارا نگه داشته است.</p>
حضور میدانی مردم	<p>پشتیبانی ملت‌ها، ملت. این را باید، این پشتیبان را باید حفظش بکنید. اگر این پشتیبان خدای نخواست، یک وقتی از دست ما برود، همه ما از بین خواهیم رفت.</p>
ایمان دینی مردم	<p>دست ملت ایران سلاح نبود. با دست خالی، با جسم خودشان آمدند وسط میدان. دل خودشان را، قلب خودشان را، خون خودشان را کف</p>

بیانات	منبع
دست گرفتند آمدند میدان. خب این بدون ایمان نمی‌شود.	
ایمان دینی جزو مهم‌ترین عناصر مقاومت و تحرک این کشور است، انگیزه دینی و انگیزه ایمانی یک عامل اقتدار است. این را باید نگه داشت، با این دشمنی می‌کنند.	خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۹۱/۶/۲۸
ایمان دینی، آن معجزه‌گری است که قادر است اولاً، همه مردم را بسیج کند و بیاورد، ثانیاً، آن‌ها را در صحنه نگه دارد و ثالثاً، سختی‌ها را برای آن‌ها هموار و آسان کند.	خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۹۰/۹/۲۱
جمهوری اسلامی هویتی غیر از هویت مردم و ایمان مردم و عزم مردم ندارد.	خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۸۸/۱۱/۶
تکیه ما به ایمان عمیق مردم است.	خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۸۴/۳/۲۵
این انقلاب به وسیله مردم به وجود آمد، با همین نیرو از خود دفاع کرد، با همین نیرو هم باقی ماند و ریشه دواند. مردم ما باید انقلابی بمانند و انقلابی حرکت بکنند تا بتوانیم این راه را با موفقیت پیش برویم و ادامه بدهیم.	بیانات در سالگرد امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)، ۱۳۹۵/۳/۱۴
حضور میدانی مردم	

بررسی بیانات امامین انقلاب با محوریت عوامل اثرگذار در ایجاد و استمرار انقلاب اسلامی، دو عنصر ایمان دینی مردم و حضور میدانی آنان در دفاع از انقلاب اسلامی را مهم‌ترین عناصر قدرت‌بخش به انقلاب اسلامی می‌دانند که به تعبیر رهبر معظم انقلاب، «مکتب و مردم، دو پایه و مبنا برای تلاش‌ها در راه ارزش‌های انقلاب اسلامی است» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۶۸/۱۱/۹). ایمان به معنای عقیده داشتن، بیم نداشتن و اطمینان و آرامش نفس است (دهخدا، ۱۳۷۳) و در اصطلاح، باور قلبی است که چگونه زیستن از طریق ارزش‌گذاری بر اندیشه و عملکرد انسان را مشخص می‌کند. ایمان در گستره مفهومی به نام دین، باور به مجموعه‌ای از احکام مطابق با واقع، و احکام عملی و اخلاقی برای رسیدن انسان به کمال و سعادت حقیقی است که آموزه‌هایش از جانب خداوند متعال بر پیامبر نازل شده و

تبیین آن بر عهده وی و اوصیای اوست (محمد میرزایی و ابوطالبی، ۱۳۹۳: ۱۷۴). این برداشت از ایمان، به معنای جاری و ساری بودن خدا در همه ابعاد زندگی و حاکم شدن روح خداخواهی در مقابل طاغوت‌گرایی در زندگی و جامعه انسانی است که جلوه آن، زندگی بر پایه معنویت و نمایان شدن قدرت الهی در مسیر رسیدن به هدف‌های خدایی است. ایمان دینی مردم ایران، نقش برجسته به‌عنوان یکی از تأثیرگذارترین عناصر موجود در جامعه، در پیروزی انقلاب اسلامی داشته و حفظ آن، رمز پیروزی و ماندگاری انقلاب اسلامی است. رهبر معظم انقلاب در دیدار با اعضای ستاد کنگره بزرگداشت شهدای عشایر (۱۴۰۱)، به نقش عنصر ایمان دینی مردم در ایجاد و حفظ انقلاب اسلامی اشاره می‌کند و بیان داشتند که: «امام راحل بزرگوار ما هم با استفاده از همین عامل ایمان توانست این انقلاب عظیم را به‌وجود بیاورد و به پیروزی برساند و بعد از پیروزی انقلاب توانست با همین عامل کشور را حفظ کند. بعد هم از عامل ایمان مردم استفاده کرد برای اینکه این کشور را مصونیت ببخشد و این کشور، بعد از انقلاب، مورد طمع قرار گرفت، این‌ها می‌خواستند کشور را برگردانند زیر سلطه آمریکا، امام نگذاشت؛ با وسیله دین؛ ایمان دینی یک چنین تأثیری دارد». همچنین در دیدار با مردم قم، ضمن اشاره به این موضوع که بایستی قدرت کشور را بالا برد و کشور را مقاوم کرد، در پاسخ به این سؤال که چگونه می‌توان قدرت کشور را بالا برد و عناصر اقتدار کشور چه چیزهای هستند؟ فرمودند: ایمان اسلامی یا همان ایمان دینی جزو مهم‌ترین عناصر مقاومت و تحرک کشور است و هر حرکتی که در ایران انجام‌گرفته و اثرگذار و جریان ساز و مؤثر بوده است، عنصر ایمان دینی، حرف اول را در آن ایفا کرده است (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۹۵/۱۰/۹).

مردم نیز به‌واسطه حضور میدانی نقش مستقیم و مهمی در پیروزی انقلاب اسلامی و عبور از حوادث بعد از آن داشته‌اند که به تعبیر رهبر معظم انقلاب، «این انقلاب به‌وسیله مردم به‌وجود آمد؛ با عزم مردم، با نیروی انقلاب مردم، با همین نیرو از خود دفاع کرد، با همین نیرو هم باقی ماند و ریشه دواند» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۹۵/۳/۱۴). حضور و مقاومت مردم زمینه‌های دستیابی به سیاست‌ها و هدف‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی را قوت می‌بخشد و درمقابل، عدم حضور و همراهی مردم با انقلاب اسلامی و شروع جدای ملت از دولت، طبعاً مشکلاتی را در استمرار و فرایند انقلاب اسلامی، از قبیل تحمیل فشارها از سوی سلطه‌گران و

مداخله در امور کشور را به همراه خواهد داشت. رهبر معظم انقلاب حضور مردم در دفاع از انقلاب اسلامی را پشتوانه محکمی برای مسئولان کشور می‌داند و بیان داشتند که به دلیل حضور مردم در صحنه و حمایت از انقلاب اسلامی، از همان روزهای اول انقلاب اسلامی تا به حال، مسئولان کشور احساس نکردند که مجبورند حرف زیادی و توقع زیادی قدرت‌های بزرگ را قبول کنند و مسئولان کشور را متکی به مردم می‌دانند و تا مادامی که میدان انقلاب پر از انسان‌های با عزم و اراده و همراه با شعور کامل باشد، نظام جمهوری اسلامی خود را مجبور به پذیرش سخن هیچ سلطه‌گر و مداخله‌گری نمی‌داند (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۹۱/۶/۲۸).

اصول عقلی به این موضوع تأکید دارد که دشمن انقلاب اسلامی به دنبال تضعیف و ضربه زدن به پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی است، چراکه ضربه زدن به آنها، علاوه بر آنکه به معنای رسیدن به پایان انقلاب اسلامی است، توقف فرایند انقلاب اسلامی را نیز به همراه خواهد داشت. رهبر معظم انقلاب در تشریح فعالیت‌های دشمنان انقلاب اسلامی به این موضوع اشاره دارند که: «فعالیت‌هایی که امروز در دنیا می‌شود برای شکستن سدّ ایمان در هر جا و به خصوص در نظام جمهوری اسلامی و در میان مردم است (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۹۵/۳/۲۵)، امروز هر کاری در کشور علیه سنت‌های دینی و مقدسات دینی انجام می‌گیرد تا دین و سنت‌های دینی و شعائر دینی را تضعیف کنند و با زیر سؤال بردن آنها، آنها را غیرمنطقی جلوه دهند (خامنه‌ای، بیانات، ۱۴۰۱/۳/۲۲) و تلاششان بر این است تا مردم را از نظام اسلامی دلسرد و پایه‌های ایمان و عقیده و عمل دینی را در مردم سست کند (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۸۰/۸/۲۰)، و مردم را نسبت به فعالیت و تلاش و برنامه‌ریزی‌های مسئولان کشور بی‌اعتقاد و بدبین کند» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۹۵/۵/۳۱). بدین‌روى شناسایی اقدام‌های عملیاتی در مقابله با راهبرد دشمن برای تضعیف پایه‌های قدرت انقلاب، نقش مهمی در ثبات پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی برای طی نمودن فرایند انقلاب اسلامی خواهد داشت، که در گام اول، شناخت آنچه نقشه دشمن برای تضعیف پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی است، مهم است و در گام دوم اقدام‌ها و راهکارهای عملیاتی برای مقابله با اقدام‌های دشمن و رشد و تقویت پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی حائز اهمیت می‌شود.

۱-۳. راهبردهای تضعیف پایه‌های قدرت

حاکمیت دین خدا در جامعه، اصل اولیه انقلاب اسلامی است که ترسیم شکل و هندسه دینی

در زندگی را دنبال می‌کند که تسلط بر افکار جامعه برای تحرکات تبلیغی علیه باورها دینی و حاکمیت دین خدا در جامعه، از راهبردهای اصلی تقابل دشمن باایمان دینی مردم است و از سوی دیگر؛ گسست بین مردم و حکومت که به معنای جدا شدن و عدم وفاداری مردم به انقلاب اسلامی است، راهبرد مهم دیگر دشمن در تضعیف پایه قدرت انقلاب اسلامی به نام حضور و پشتیبانی مردم از انقلاب اسلامی است. در جدول شماره ۳، مجموعه اقدام‌هایی که دشمنان در جهت تضعیف پایه‌های قدرت به کار گرفته‌اند، از بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی استخراج شده است.

جدول (۳): اقدام‌های دشمنان در راستای تضعیف پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی

منبع	اقدام‌های دشمنان در تضعیف ایمان دینی مردم
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۷۷/۱۱/۲۱	دشمنان اسلام در طول یک قرن و نیم گذشته سعی کرده بودند اسلام را به‌طورکلی از عرصه زندگی جامعه بیرون رانده و با طرح نظریه جدایی دین از سیاست، دین‌داری را فقط پرداختن به عبادت و اعمال شخصی قلمداد کنند.
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۸۰/۳/۲۰	درک هوشمندانه دفاع از «ارزش‌های اسلامی و انقلابی»، وظیفه اینجانب و مردم است که به فضل الهی، مردم، امروز با هوشیاری، درک بالا و قدرت تحلیل تحسین‌برانگیز، در صحنه حاضرند.
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۸۰/۸/۲۱	من بارها گفته‌ام که روشنفکری در ایران، بیمار متولد شد. مقوله روشنفکری، با خصوصیتی که در عالم تحقق و واقعیت دارد - که در آن، فکر علمی، نگاه به آینده، فرزاندگی، هوشمندی، احساس درد در مسائل اجتماعی و به‌خصوص آنچه مربوط به فرهنگ است، مستتر است.
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۸۷/۱۱/۲۸	استکبار به این نتیجه رسیده که اتکای نظام اسلامی به ایمان عمیق مردم، از بین بردن جمهوری اسلامی را ناممکن کرده است و به همین علت با همه توان، خنثی کردن وجهه ضداستکباری و کاهش محتوای دینی و روح انقلابی نظام را دنبال می‌کند.
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۹۰/۷/۲۴	آزادی انسانی به معنای آزادی اخلاقی بی‌بندوباری فرهنگی غربی نیست. ما نباید برای اینکه خودمان را در آزادی غربی و بی‌بندوباری

منبع	اقدام‌های دشمنان در تضعیف ایمان دینی مردم
	چشم غربی‌ها شیرین کنیم، دم از حرفی بزنیم که آن‌ها می‌زنند؛ که حرف غلط است، باطل است و امروز دارد بطلان خودش را نشان می‌دهد.
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۹۹/۱۲/۲۱	دشمن دو هدف را در جنگ نرم دنبال می‌کند: یکی این است که این زنجیره توأسی به حق و به صبر را قطع کند. اگر چنانچه توأسی به صبر و توأسی به حق و بصیرت در جامعه وجود داشته باشد، این جامعه به‌آسانی دستخوش تحرکات دشمن نخواهد شد.

جدول (۴): اقدام‌های دشمنان در راستای تضعیف حضور و پشتیبانی مردم

منبع	اقدام‌های دشمنان در تضعیف حضور و پشتیبانی مردم
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۹۷/۱۱/۲۲	شما جوانان باید پیشگام در شکستن این محاصره تبلیغاتی باشید. در خود و دیگران نهال امید به آینده را پرورش دهید. ترس و نومیدی را از خود و دیگران برانید. این نخستین و ریشه‌ای‌ترین جهاد شما است.
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۹۷/۶/۱۵	اطلاعات ما نشان می‌دهد که - یعنی این‌ها اطلاع است، تحلیل نیست - تشکیلاتی به‌وجود آمده است به‌وسیله دستگاه جاسوس برای اینکه بتوانند فضای فکری و تبلیغاتی کشور را آلوده کنند.
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۹۷/۳/۱۴	دشمن درصدد آن است که ما از نقاط قوت خودمان صرف‌نظر کنیم، از عناصر اقتدار ملی خودمان دست‌برداریم تا راحت‌تر بتواند بر کشور ما، بر ملت ما، بر سرنوشت ما و آینده ما مسلط بشود.
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۹۷/۶/۱۵	مشکلات مربوط به اقتصاد را افزایش بدهد... [مثلاً] مسئله سگه و ارز و کاهش ارزش پول ملی و بالا رفتن قیمت ارزهای بیگانه... بخش مهمی از این به‌وسیله همین تبلیغات دارد اتفاق می‌افتد.
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۹۷/۷/۱۲	ملت ایران را به این نتیجه برساند که بن‌بست است، راه‌حل وجود ندارد مگر پناه بردن به آمریکا و زانو زدن در مقابل آمریکا و تسلیم شدن در مقابل آمریکا.
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۹۷/۶/۱۵	کارهای خوب هست، کارهای بد هم هست؛ همه را باید انسان ببیند و بگوید

منبع	اقدام‌های دشمنان در تضعیف حضور و پشتیبانی مردم
بیانات رهبر انقلاب ۱۴۰۲/۱/۱۵	فساد، مردم را ناامید می‌کند، مأیوس می‌کند، میل به سلامت را در افراد کاهش می‌دهد. وقتی کسی می‌بیند که فلان آدم با شیوه غیرقانونی، غلط توانست جیب خودش را پُر کند، این هم وسوسه می‌شود
بیانات رهبر انقلاب ۱۴۰۰/۶/۶	در زمینه مسائل اقتصادی الان در کشور مشکلاتی است، تورم بالا، کسری بودجه، معیشت مردم کم‌درآمد، کاهش قدرت خرید مردم، کاهش ارزش پول ملی
بیانات رهبر انقلاب ۱۴۰۱/۱۱/۱۰	ما به‌طور محسوس مشکل معیشت مردمی و رفاه خانوار را داریم.

با بررسی و تلخیص و ترکیب یافته‌های پژوهش در خصوص اقدام‌های دشمنان در راستای تضعیف پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی، القاء ناکارآمدی دین در حکومت‌داری، ترغیب و تشویق نخبگان به گسترش بحث جدایی دین از سیاست، تخریب محتوا و آموزه‌های دینی برای زندگی، تحقیر هویت اسلامی افراد در جامعه، ترویج بی‌بندوباری و بی‌حیایی و تلاش برای قطع زنجیره تواسی در جامعه، مهم‌ترین برنامه‌های راهبردی برای تضعیف ایمان دینی در جامعه است؛ همچنین، با تمرکز بر موضوع‌های اقتصادی مانند، معیشت و تورم و بیمار بودن اقتصاد کشور، و وجود فساد گسترده سیستمی در نظام جمهوری اسلامی، به دنبال القاء حس ناامیدی و اضطراب‌آفرینی و تصویرسازی غلط رسیدن به بن‌بست در میان ذهن و روان مردم هستند و با محاصره تبلیغاتی شدید علیه انقلاب اسلامی، تلاش می‌کنند تا نقاط قوت انقلاب اسلامی در نظر مردم دیده نشود و آنچه از سیاه‌نمایی‌ها را در رسانه‌های تبلیغی خود علیه جمهوری اسلامی به کار می‌گیرند، به‌طور مبالغه‌آمیز یأس‌آفرینی را در افکار عمومی گسترش دهند.

۳-۲. راهبردهای تقویت پایه‌های قدرت

مسئلاً هراندازه پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی تقویت شود، توانمندی در مقابله با تهدیدها و چالش‌های بالقوه و بالفعل انقلاب اسلامی، افزون خواهد شد. رهبر معظم انقلاب تقویت ایمان اسلامی مردم را یک وظیفه همگانی و بزرگ تأکید می‌دانند (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۹۵/۳/۲۵) و بنیان‌گذار کبیر انقلاب اسلامی نیز بر جنبه مردمی بودن انقلاب اسلامی و

جایگاه مردم در حکومت اسلامی تأکید فراوانی دارند و مسئولان و دولتمردان حکومتی را به رعایت اصولی که متضمن مردم‌مداری حکومت اسلامی است، توصیه و سفارش نموده‌اند تا کاری کنند که دل مردم را به‌دست آورند و در بین مردم پایگاه پیدا کند تا خدا و مردم از آن‌ها راضی باشند و مردم هم پشتیبان آن‌ها باشند (خمینی، ۱۳۸۳، ج ۷: ۵۱۲). بدین‌روی پس از شناسایی اقدام‌های دشمنان برای تضعیف پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی، شناخت اقدام‌های متقابل برای تقویت پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی بسیار مهم و ضروری است که در جدول شماره ۵، بر مبنای توصیه‌های و سفارش‌های امامین انقلاب اسلامی، مجموعه اقدام‌های کاربردی بیان شده است.

جدول (۵): اقدام‌های عملیاتی در راستای تقویت پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی

منبع	اقدام‌های کاربردی در تقویت ایمان دینی مردم
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۶۷/۴/۱۲	یکی از مهم‌ترین عوامل حفظ ایمان و روحیه در مردم، همین نمازهای جمعه و خطبه‌های جمعه و حضور معنوی مردم در صحنه نماز جمعه است.
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۷۳/۱۱/۸	اولاً با عمل، ایمان اسلامی را در خودتان تعمیق کنید که این اساس کار است. ایمان هم یک موضوع کتابی و ذهنی نیست. ایمان، در عمل تقویت پیدا می‌کند.
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۷۷/۷/۲۶	حفظ ایمان، با رفتار خوب، با تأمل و تدبیر خوب، با توجه به خدا، با حفظ و تقویت ارتباط با خداست. حفظ این گوهر، با تواضع به‌حق و تواضع به صبر است.
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۷۷/۱۲/۱۳	با مطالعات خوب، با استفاده از انسان‌های والا و استادهای خوب، ایمانتان را تقویت کنید.
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۷۸/۵/۴	تقوا و مراقبت، دل انسان را هدایت و ایمان انسان را راسخ‌تر می‌کند.
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۸۳/۸/۲۰	ما باید ایمان خود را با عمل صالح تقویت کنیم؛ کما این‌که عمل صالح را باید از راه ایمان بشناسیم.
بیانات رهبر انقلاب ۱۳۸۳/۸/۲۰	ایمان روی چهارپایه استوار است. «علی الصبر و الیقین و العدل والجهاد». اگر پایه‌ها محکم بود، ایمان رو می‌ماند.

اهتمام به دعا	دعا غفلت را از دل انسان می‌زداید؛ انسان را به یاد خدا می‌اندازد و یاد خدا را در دل زنده نگه می‌دارد... دستاورد دوم دعا، تقویت و استقرار ایمان در دل است	بیانات رهبر انقلاب ۱۳۸۴/۷/۲۹
کتاب‌خوانی	ایمان را با مبانی فکری، مستحکم کنید. ایمان عمیق همراه با اخلاص و صفای باطن را، با خواندن کتاب و کتاب‌خوانی تقویت کنید.	بیانات رهبر انقلاب ۱۳۸۷/۲/۱۵
مراقبت نفسانی	وقتی که آن آرامش دینی آمد، تقوا زیاد می‌شود: هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزِدُوا إِيمَانًا مَعَ إِيْمَانِهِمْ؛ این سکینه و آرامش موجب می‌شود ایمان انسان روزبه‌روز افزایش پیدا کند.	بیانات رهبر انقلاب ۱۳۹۵/۳/۱۸

جدول (۶): اقدام‌های کاربردی در تقویت حضور و پشتیبانی مردم

منبع برداشت	اقدام‌های کاربردی در تقویت حضور و پشتیبانی مردم
خمینی، ۱۳۸۳، ج ۶: ۳۳۹	از قراری که مکرر به من گفته‌اند، الآن دسته‌ای سودجو در بازار هستند که این‌ها قیمت‌های بسیار گران روی اجناس گذاشته‌اند. این یک مطلب غیرانسانی است... این ملت که اکثرشان عبارت از این طبقه پایینی است که نمی‌توانند خودشان را اداره کنند، این‌ها بودند که ما را رساندند به این پیروزی. حالا نباید آن تاجر معتبری که دخالت در این امور نداشته است، برای این‌ها ایجاد مزاحمت کند
خمینی، ۱۳۸۳، ج ۱۸: ۱۵۹	دولت واقعاً باید با تمام قدرت آن طوری که علی - (علیه‌السلام) - برای محرومین دل می‌سوزاند، این‌ها را هم با تمام قدرت دل بسوزاند. مثل یک پدری که بچه‌هایش اگر گرسنه بمانند، چطور با دل افسرده دنبال این می‌رود که آن‌ها را سیر بکند.
خمینی، ۱۳۸۳، ج ۳: ۳۰۴	زاممدار باید عادل باشد؛ ولاتشان هم باید عادل باشند. این ولاتی که در اسلام می‌فرستادند، والی‌هایی که می‌فرستادند به این طرف و آن طرف، امام جماعتشان هم بود، باید عادل باشد

اقدام‌های کاربردی در تقویت حضور و پشتیبانی مردم	منبع برداشت
<p>حاکمیت قانون و الزام به اجرای قانون بدون تبعیض</p>	<p>هیچ‌کس از حاکمیت قانون بیرون، و فراتر و فوق قانون نیست. از این دیدگاه، نظام اسلامی، نظام حاکمیت قانون است که در آن، همه‌چیز و همه‌کس تابع قانون اند؛ نه این‌که حکومت تابع رأی و آرای شخصی و خودسری باشد.</p> <p>خمینی، ۱۳۸۳، ج ۱۰: ۳۱۰</p>
<p>ساده‌زیستی و پرهیز از اشرافی‌گری</p>	<p>مردان بزرگ که خدمات‌های بزرگ برای ملت‌های خود کرده‌اند، اکثر ساده‌زیست و بی‌علاقه به زخارف دنیا بوده‌اند... بازندگانی اشرافی و مصرفی، نمی‌توان ارزش‌های انسانی - اسلامی را حفظ کرد.</p> <p>خمینی، ۱۳۸۳، ج ۱۸: ۴۷۱</p>
<p>تواضع در برابر مردم</p>	<p>هیچ‌گاه در خدمت به خلق‌الله خود را طلبکار بدان که آنان به‌حق، منت بر ما دارند که وسیله خدمت به او - جلّ و علا - هستند. و در خدمت به آنان دنبال کسب شهرت و محبوبیت مباش که این خود حيله شیطان است که ما را در کام خود فروبرد.</p> <p>خمینی، ۱۳۸۳، ج ۲۰: ۱۵۷</p>
<p>اهتمام ویژه به مستضعفان و محرومان جامعه</p>	<p>امروز به مستضعفان و مستمندان و زاغه‌نشینان که ولی نعمت ما هستند، خدمت کنید. پیش‌خدای تبارک‌وتعالی، کمتر خدمتی است که به‌اندازه خدمت به زاغه‌نشینان فایده داشته باشد.</p> <p>خمینی، ۱۳۸۳، ج ۱۸: ۳۱</p>

با بررسی، تلخیص و ترکیب یافته‌های پژوهش در خصوص اقدام‌های کاربردی برای تقویت پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی، تشویق به مطالعه و کتاب‌خوانی برای افزایش ایمان در افراد، تقویت سنگر نماز جمعه در راستای افزایش درجات ایمان، همچنین تشویق و اهتمام مردم به انجام عمل صالح و بهره‌گیری از مراقبه نفسانی به‌واسطه کنترل و مهار شهوات از مسیر تبیین جایگاه صبر در زندگی و تمرکز به خدا‌باوری و یقین به باورهای دینی، نقش مهمی در تقویت ایمان دینی مردم دارد. برای تقویت حضور و پشتیبانی مردم از انقلاب اسلامی، رفتار و عملکرد مسئولان به‌عنوان ویتروینی است که در معرض چشم مردم قرار دارد. چنانچه عملکرد آن‌ها در راستای تأمین نیاز مردم، محرومیت‌زدایی، اجرای قانون بدون تبعیض برای همگان، و رعایت عدالت در همه ارکان تصمیم‌گیری‌ها باشد و منش اخلاقی و خوی

رفتاری آن‌ها برخوردار از صفات برجسته ساده‌زیستی، خدمتگزاری و تواضع در برابر مردم شود، اقبال مردم به دولت و همراهی با دولت در هر شرایطی بسیار افزون خواهد شد و بالعکس. شهید بهشتی بزرگ‌ترین ویژگی انقلاب اسلامی را مردمی بودن آن معرفی نموده و بیان می‌دارد که خصلت مردمی بودن انقلاب و متکی بودن به توده مردم را باید حفظ نمود تا جایی که مدیریت ملت و اداره حکومت، روزبه‌روز بر خواست ملت و حمایت ملت بیشتر تکیه کند (داریوند، ۱۴۰۱: ۴۷۲).

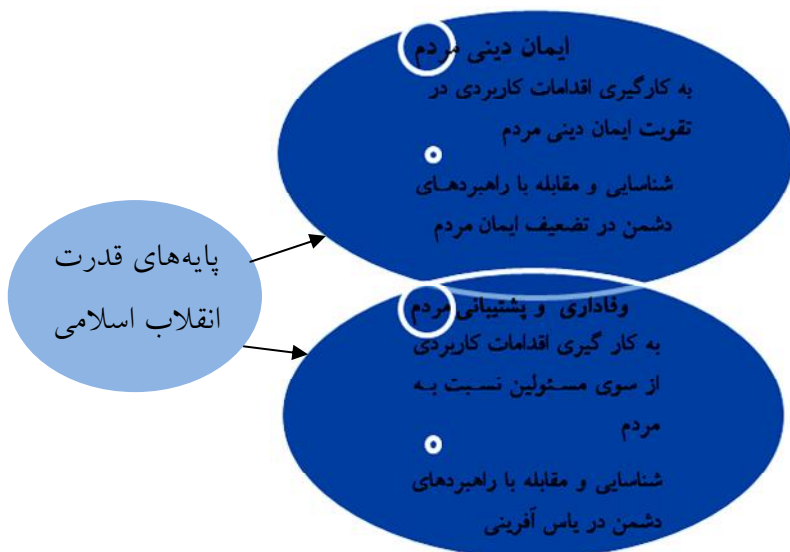
نتیجه‌گیری

در این پژوهش به منظور پاسخ به سؤال اصلی که پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی از منظر امامین انقلاب اسلامی چه هستند؟ داده‌های از بیانات امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) و آیت‌الله خامنه‌ای، استخراج و تحلیل و بررسی شد. همچنین پس از شناخت پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی، تلاش شد تا عوامل مؤثر در تقویت و یا تضعیف پایه‌ها در راستای حفظ و استمرار انقلاب اسلامی و طی نمودن فرایند خود را مورد بررسی و مطالعه قرار گیرد. نتایج پژوهش برای پاسخ به سؤال‌های پژوهش نشان داد:

- بر اساس دیدگاه امامین انقلاب اسلامی، آنچه در پیروزی انقلاب اسلامی و استمرار آن به‌عنوان عناصر اصلی موفقیت و پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی معرفی شده‌اند، عبارت‌اند از: ایمان دینی مردم و پشتیبانی و حضور مردم در صحنه.
- لازمه رسیدن به نقطه پایانی فرایند انقلاب اسلامی، استمرار انقلاب اسلامی در میان حجم انبوهی از چالش‌ها و مشکلات حاضر و پیش‌روی انقلاب اسلامی از قبیل تهدیدهای امنیتی در حوزه‌های اقتصادی، فرهنگی، زیستی و فناوری (استادی و عرب بافرانی، ۱۳۹۹) که عمدتاً به‌خاطر برنامه‌ها و فشارهای دشمن خارجی و همچنین عناصر کم‌کار داخلی، حفظ انقلاب به معنای برخورداری از پشتیبانی مردم و وفاداری مردم به انقلاب بسیار حائز اهمیت است.
- هر اقدامی که در جهت تضعیف ایمان مردم به خدا و باورهای دینی است، در گام اول بایستی شناخته شود و در گام بعدی، اقدام‌های کاربردی متناسب با آن برای تقویت ایمان دینی مردم انجام داد.
- شاید بتوان اصلی‌ترین عامل در تداوم و یا زوال انقلاب‌ها را به میزان رابطه بین مردم و

حکومت دانست. بایستی مراقبت نمود تا اقدام و تصمیم مسئولان موجب بدبینی و بی‌اعتمادی مردم به انقلاب اسلامی نگردد.

- انقلاب اسلامی هراندازه در راستای تقویت و رشد ابعاد ایمان دینی جامعه و تقویت پیوند مردم با حکومت، حرکت کند، زمینه‌های تسریع در دستیابی به هدف‌ها و آرمان‌های خود و درنهایت طی نمودن فرایند خود را تضمین می‌کند. و در نقطه مقابل، کوتاهی و بی‌توجهی به رشد ایمان دینی جامعه و همچنین دلخوری و نارضایتی مردم از حکومت، سبب تأخیر در پیمایش فرایند انقلاب اسلامی می‌شود.
- مدل مفهومی پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی در شکل شماره ۱ نشان داده شده است.

شکل (۱): پایه‌های قدرت انقلاب اسلامی از منظر امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) و آیت‌الله خامنه‌ای

کتابنامه

- استادی، رسول و عرب بافرانی، محمدرضا (۱۳۹۹). آینده پژوهی تهدیدات جهانی مؤثر بر انقلاب اسلامی. فصلنامه آینده پژوهی انقلاب اسلامی، (۱)، ۹-۴۸.
- بشیر، حسن و غیائی، هادی (۱۳۹۹). چالش‌های تمدنی پیش‌روی انقلاب اسلامی. دو فصلنامه مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، ۳(۵)، ۱-۲۸.
- جعفری، سیداصغر (۱۳۹۶). اصول بنیادین و الزامات راهبردی استحکام ساخت درونی قدرت نظام از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله). پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ۶(۲)، ۱۰۴-۱۲۸.
- خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات، تارنمای رسمی اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری: www.khamenei.ir
- خمینی، سیدروح‌الله (۱۳۸۳). صحیفه نور. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه).
- داریوند، محمدصادق (۱۴۰۱). جایگاه و نقش مردم در استقرار و استمرار نظام امت و مردم در پرتو آراء شهید بهشتی. فصلنامه تمدن حقوقی، ۵(۱۲)، ۴۶۷-۴۸۷.
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۷۳). لغت‌نامه دهخدا. تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- رضایی، نیما و پرتو، فتح‌اله (۱۳۹۹). معرفی ابعاد پنج‌گانه قدرت جمهوری اسلامی ایران با بهره‌گیری از رویکرد نظری بارنت و دیووال به مفهوم قدرت. فصلنامه پژوهشنامه انقلاب اسلامی، ۱۰(۳۷)، ۲۵-۵۷.
- صادقی فسایی، سهیلا و عرفان‌منش، ایمان (۱۳۹۴). مبانی روش‌شناختی پژوهش اسنادی در علوم اجتماعی. فصلنامه راهبرد فرهنگ، ۸(۲۹)، ۶۲-۹۱.
- صالحی، سیدجواد و مشتاقی، الله‌کرم (۱۳۹۲). بررسی تطبیقی مبادی و مبانی قدرت در اندیشه سیاسی اسلام و غرب (مطالعه موردی اندیشه سیاسی رهبران انقلاب اسلامی). پژوهشنامه علوم سیاسی، سال هشتم، (۴)، ۱۲۳-۱۵۰.
- عباس‌تبار، رحمت (۱۴۰۰). چشم‌انداز انقلاب اسلامی در تحقق تمدن نوین اسلامی ایرانی. فصلنامه جامعه‌شناسی انقلاب اسلامی، ۲(۵)، ۷-۲۲.
- قربی، سیدمحمدجواد (۱۴۰۲). نظریه فرایندی تکامل انقلاب اسلامی؛ الگوها و ویژگی‌ها (از تکوین انقلاب تا مرحله توسعه تمدنی انقلاب). دولت‌پژوهی انقلاب اسلامی، (۱)، ۷۳-۱۰۲.

- متقی، افشین (۱۳۹۲). تحلیل ژئوپلیتیکی مؤلفه‌های قدرت انقلاب اسلامی در جهان اسلام. فصلنامه پژوهشنامه انقلاب اسلامی، ۲(۶)، ۲۷-۴۸.
- محمد میرزایی، حسن و ابوطالبی، مهدی (۱۳۹۳). آسیب‌شناسی مبانی فکری و ایدئولوژیکی جنبش‌های اخیر منطقه خاورمیانه. فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ۳(۱۱)، ۱۷۳-۱۹۱.
- مشکانی سبزواری، عباسعلی (۱۳۹۲). جایگاه امت اسلامی در فرایند تکاملی انقلاب اسلامی. مطالعات تقریبی مذاهب اسلامی، ۹(۳۳)، ۴۹-۶۴.
- نگارش، حمید (۱۳۹۵). معنویت نوپدید و چالش‌های آینده انقلاب اسلامی. فصلنامه سیاست متعالیه، ۴(۱۴)، ۲۵-۴۰.

